

VIII. Ośrodki politologiczne w Polsce i na Ukrainie

VIII. Політологічні осередки в Україні і Польщі

Agnieszka Kastory

Uniwersytet Jagielloński

INSTYTUT NAUK POLITYCZNYCH I STOSUNKÓW MIĘDZYNARODOWYCH UNIWERSYTETU JAGIELLOŃSKIEGO

Instytut Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych wchodzi w skład Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego. W Instytucie można podejmować trzyletnie studia licencjackie, dwuletnie studia magisterskie, studia podyplomowe i studia doktoranckie. Instytut oferuje studia na trzech kierunkach: Politologia, Stosunki Międzynarodowe i Bezpieczeństwo Narodowe. Zajęcia są prowadzone w trybie stacjonarnym i niestacjonarnym. W ramach studiów podyplomowych prowadzone są następujące kierunki: Wiedza o Społeczeństwie, Dyplomacja i Stosunki Międzynarodowe, Bezpieczeństwo i Zarządzanie Kryzysowe.

Historyczne korzenie i tradycja Instytutu Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych UJ

Na początku XX w. narodziła się wśród profesorów Uniwersytetu Jagiellońskiego idea powołania ośrodka kształcenia obywatelskiego i państwowego. Potrzeba nauczania w tym kierunku wiązała się z wprowadzeniem w 1907 r. w zaborze austriackim powszechnego prawa wyborczego, z rozwojem polskich partii politycznych, a także z funkcjonowaniem samorządu Galicji. Poza tym edukacja obywatelska miała umocnić narodową tożsamość polskiego społeczeństwa.

Z inicjatywy trzech profesorów prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego: Michała Rostworowskiego (1864-1940), Aleksandra Włodzimierza Czerkawskiego (1868-1913) i Władysława Leopolda Jaworskiego (1865-1930), 24 października 1909 r. powołano do życia Towarzystwo Polskiej Szkoły Nauk Politycznych. Towarzystwo uzyskało wsparcie Rady Wydziału Prawa UJ, wyrażone w uchwale z 17 listopada 1909 r., i w 1911 r. powołało do życia Polską Szkołę Nauk Politycznych. Jej wykładowcami byli przeważnie profesorowie Uniwersytetu Jagiellońskiego, a siedziba mieściła się na terenie Uniwersytetu w Collegium Novum. W tej postaci Szkoła działała do wybuchu I wojny światowej.

W niepodległej Polsce Polska Szkoła Nauk Politycznych została przekształcona w placówkę uniwersytecką pod nazwą Szkoła Nauk Politycznych. Rada Wydziału Prawa UJ przejęła nad nią nadzór naukowy na mocy uchwał z 17 lutego 1920 r. i 23 marca 1921 r. W efekcie 10 czerwca 1921 r. Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego wydało zgodę na jej działalność. Wówczas w 1922 r. Rektor UJ prof. Juliusz Nowak i prezes Towarzystwa Szkoły Nauk Politycznych prof. Michał Rostworowski zawarli umowę, na mocy której Towarzystwo ofiarowało Uniwersytetowi Polską Szkołę Nauk Politycznych wraz z majątkiem i inwentarzem.

W 1924 r. Szkoła Nauk Politycznych, jako odrębna instytucja w ramach Wydziału Prawa otrzymała statut, zatwierdzony przez Ministerstwo Wyznań i Oświecenia Publicznego w 1929 r. Rada Wydziału Prawa powoływała jej dyrektora, zatwierdzała program i listę wykładowców, ustalała budżet i zapewniała środki na jej utrzymanie. Studenci po złożeniu dwudziestu egzaminów otrzymywali dyplom ukończenia Szkoły Nauk Politycznych, który nie był jednak dyplomem ukończenia szkoły wyższej. W 1934 r. Szkoła uzyskała siedzibę przy ul. Jabłonowskich 5 w budynku Towarzystwa Biblioteki Słuchaczy Prawa.

Założyciele Szkoły, w większości absolwenci francuskiej École Libre des Science Politiques, zorganizowali ją na wzór tej znanej francuskiej placówki. Natomiast związek organizacyjny z Wydziałem Prawa sprawił, że dominowały w niej nauki prawnicze. W efekcie w okresie międzywojennym celem Szkoły było przede wszystkim przygotowanie do służby publicznej.

Po II wojnie światowej Szkoła podjęła działalność pod kierunkiem przybyłego ze Lwowa prof. Ludwika Ehrlicha (1889-1968), jednak już w 1948 r. Ministerstwo Oświaty wstrzymało zapisy do niej, a w 1949 r. ostatecznie ją zlikwidowało.

Dopiero w 1969 r. powrócono do idei utworzenia odrębnego ośrodka nauk politycznych na Uniwersytecie Jagiellońskim. Trzej profesorowie Wydziału Prawa: Konstanty Grzybowski, kierownik Katedry Historii Doktryn Politycznych i Prawnych, Kazimierz Opalek, kierownik katedry Teorii Państwa i Prawa, oraz Witold Zakrzewski, kierownik Katedry Prawa Państwowego, złożyli wniosek o powołanie Instytutu Nauk o Państwie i Prawie. Ostatecznie został utworzony na Wydziale Prawa Instytut Nauk Politycznych, który w 1999 r. po otwarciu kierunku Stosunki Międzynarodowe przekształcono w Instytut Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych.

W 2000 r., w rocznicę sześćsetlecia Uniwersytetu Jagiellońskiego, Senat uczelni podjął uchwałę (19 kwietnia) o utworzeniu nowego wydziału — Studiów Międzynarodowych i Politycznych. Nowy Wydział rozpoczął działalność 1 października 2001 r. pod kierunkiem prof. dra hab. Andrzeja Mani. Instytut Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych został włączony w jego strukturę. W ramach Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politycznych Instytut Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych stale poszerzał swoją ofertę dydaktyczną: powstało w nim jedenaście katedr i trzy zakłady. W 2010 r. otwarto trzeci kierunek studiów — Bezpieczeństwo Narodowe. Instytut zatrudnia obecnie (czerwiec 2012 r.) 83 pracowników.

Główne kierunki badań prowadzonych w ramach katedr i zakładów w oparciu o publikacje naukowe pracowników

Katedra Filozofii Polityki

Kieruje nią prof. dr hab. Bogdan Szlachta. Pracownicy prowadzą badania dotyczące polskiej i europejskiej myśli politycznej, ze szczególnym uwzględnieniem angielskiej i francuskiej myśli konserwatywnej, polskiej racji stanu, myśli narodowej i państwowej oraz polskiej i europejskiej tradycji republikańskiej.

Katedra Historii Dyplomacji i Polityki Międzynarodowej

Kieruje nią prof. dr hab. Andrzej Mania. Pracownicy prowadzą badania dotyczące historii stosunków międzynarodowych, ze szczególnym uwzględnieniem historii amerykańskiej dyplomacji, polityki zagranicznej USA wobec Europy Środkowej po II wojnie światowej, narzędzi amerykańskiej polityki zagranicznej, w tym zagadnień historii wojen i wojskowości, problemów funkcjonowania amerykańskiej demokracji, badań nad zjawiskiem afrykańskich państw upadłych.

Katedra Historii Polski Współczesnej

Kieruje nią prof. dr hab. Grzegorz Mazur. Pracownicy prowadzą badania w zakresie historii politycznej Polski, ze szczególnym uwzględnieniem działalności polskiego państwa podziemnego, polskiego życia politycznego w okresie międzywojennym (Lwów, Pokucie), dziejów polskich partii politycznych i losów polskiej prawicy narodowej.

Katedra Historii Polskiej Myśli Politycznej

Kieruje nią prof. dr hab. Jacek Majchrowski. Pracownicy prowadzą badania z zakresu dziejów dwudziestowiecznej polskiej myśli politycznej w całym jej bogactwie — od piłsudczyków po Obóz Zjednoczenia Narodowego i Stronnictwo Pracy, a także nad polską prawicą i lewicą niepodległościową, nad polską myślą katolicką oraz zagadnieniami mniejszości narodowych w Polsce.

Katedra Historii Współczesnej

Kieruje nią prof. dr hab. Irena Stawowy-Kawka. Pracownicy prowadzą badania z zakresu historii politycznej i stosunków międzynarodowych XX w., ze szczególnym uwzględnieniem tematyki bałkańskiej w zakresie dziejów politycznych, stosunków międzynarodowych, problemów narodowościowych i wyznaniowych, a także przekształceń politycznych w Europie na przeł. XX i XXI w., zachodzących w Macedonii, Bośni i Hercegowinie, Chorwacji, Serbii, Bułgarii i Turcji.

Katedra Konstytucjonalizmu i ustrojów państwowych

Kieruje nią prof. dr hab. Andrzej Zięba. Pracownicy prowadzą badania ustrojów państw europejskich, systemów partyjnych państw europejskich i pozaeuropejskich (Belgii, Luksemburga,

Polski, Słowacji, Szwajcarii, Wielkiej Brytanii, USA, Kanady, Australii, Nowej Zelandii), a także studia nad brytyjskim parlamentaryzmem i brytyjską myślą konserwatywną; nad funkcjonowaniem systemu politycznego V Republiki we Francji; nad funkcjonowaniem instytucji politycznych; nad międzynarodówką konserwatywną w Europie, zjawiskiem emigracji i wychodźstwem na ziemiach polskich w perspektywie historycznej; a także nad historią polskiego konstytucjonalizmu.

Katedra Stosunków Międzynarodowych i Polityki Zagranicznej

Kieruje nią prof. dr hab. Lubomir Zyblikiewicz. Pracownicy Katedry prowadzą badania w zakresie współczesnych stosunków międzynarodowych i polityki zagranicznej. Ich zainteresowania badawcze obejmują szeroki wachlarz zagadnień: politykę zagraniczną Stanów Zjednoczonych wobec krajów Ameryki Łacińskiej, a także wybranych krajów europejskich (Polska, Wielka Brytania); sytuację polityczną Ameryki Środkowej, stosunki między wybranymi państwami obu Ameryk; ewolucję doktryny obronnej NATO; politykę zagraniczną Polski, USA, Wielkiej Brytanii, Brazylii; miejsce Wspólnego Rynku Południa (Mercosur) i krajów BRIC (Brazylia, Rosja, Indie, Chiny) w stosunkach międzynarodowych, w tym w stosunkach z Indiami i Chinami; międzynarodowe stosunki gospodarcze z udziałem Chin i państw Ameryki Łacińskiej; politykę surowcową Unii Europejskiej, Chin, Indii, Rosji i Wenezueli; zarządzanie bezpieczeństwem i zarządzanie ryzykiem w przedsiębiorstwach; korporacje transnarodowe; zagadnienia bezpieczeństwa energetycznego; system prawnoustrojowy Unii Europejskiej; pozycję zjednoczonych Niemiec w Unii Europejskiej i ich współczesną politykę zagraniczną; przemiany ustrojowe w byłej NRD; północny wymiar polityki Unii Europejskiej, państw nordyckich; regionalizm w stosunkach międzynarodowych; przestępczość na terenie państw Unii Europejskiej.

Katedra Teorii i Strategii Stosunków Międzynarodowych

Kieruje nią prof. dr hab. Michał Chorośnicki. Pracownicy Katedry prowadzą badania w zakresie strategicznych celów polityki zagranicznej i polityki bezpieczeństwa USA, Niemiec, Polski, Włoch, Rosji, państw WNP, Pakistanu, Afganistanu, ze szczególnym uwzględnieniem następujących zagadnień: ruchu niezaangażowania w polityce światowej w wymiarze historycznym; celów amerykańskiej polityki wobec Afryki; zjawiska terroryzmu we współczesnym świecie i metod jego zwalczania; procesów integracji zachodniej Europy, struktury prawno-instytucjonalnej UE, polityki UE wobec Maghrebu; stosunków polsko-niemieckich w okresie przemian ustrojowych Polski i obu państw niemieckich w latach 1989-1990; polityki zagranicznej Niemiec w programach i ocenie niemieckich partii politycznych (CDU/CSU, FDP); euroatlantyckiej polityki bezpieczeństwa Rosji; stosunków afgańsko-pakistańskich; zjawiska nacjonalizmu pasztuńskiego; badania wpływu islamu na kształtowanie społeczeństwa obywatelskiego i stosunku muzułmanów do globalizacji; analizy zjawiska dżihadu; badań teoretycznych w zakresie bezpieczeństwa państwa na początku XXI w.; sytuacji państw narodowych wobec kryzysu gospodarczego; etyki w stosunkach międzynarodowych; sprawiedliwości społecznej w zglobalizowanym świecie; konfliktów w stosunkach międzynarodowych; jawności w sferze społeczno-politycznej.

Katedra Współczesnych Doktryn Politycznych

Kieruje nią prof. dr hab. Wiesław Kozub-Ciembroniewicz. Badania pracowników koncentrują się wokół austriackiej socjaldemokracji, włoskiego faszyzmu, myśli Konrada Adenauera, koncepcji państwa totalitarnego, niemieckiego romantyzmu politycznego, nacjonalizmu; polskiej i niemieckiej myśli politycznej.

Katedra Współczesnej Polityki Polskiej

Kieruje nią prof. dr hab. Antoni Dudek. Badania jej pracowników koncentrują się wokół politycznej historii Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej i III Rzeczypospolitej. Wśród zainteresowań Pracowników Katedry znajdują się następujące zagadnienia: aparat bezpieczeństwa w PRL, myśl polityczna Bolesława Piaseckiego i Stowarzyszenia PAX, ruch Klubów Inteligencji Katolickiej, myśl polityczna ks. Jana Piwowarczyka, dzieje opozycji w PRL, myśl ludowa, sytuacja Kościoła w PRL; rozkład komunistycznego systemu władzy, narodziny „Solidarności”, a także skrajna prawica w Europie Zachodniej.

Katedra Współczesnych Systemów Politycznych

Kieruje nią prof. dr hab. Marek Bankowicz. Pracownicy prowadzą badania nad systemami politycznymi państw europejskich i pozaeuropejskich, w tym Czechosłowacji, Czech, krajów Europy Środkowej, Singapuru, państw południowo-wschodnich; nad systemem partyjnym Czech, Polski, Włoch; nad systemami politycznymi państw demokratycznych, niedemokratycznych i totalitarnych; transformacjami systemowymi w Europie Środkowej, w tym procesami rozpadu europejskich federacji: Czechosłowacji i Jugosławii; nad zjawiskiem regionalizmu w jednoczącej się Europie; nad samorządem lokalnym i administracją publiczną we współczesnym państwie i w Polsce; nad miejscem mniejszości narodowych w państwach Europy Środkowej; nad polityką regionalną UE; nad rozwiązaniami systemowymi Unii Europejskiej; polityką wschodnią UE; polską lewicą i centrolewicą.

Zakład Dziennikarstwa

Kieruje nim dr hab. Krystyna Daniel, prof. UJ. Pracownicy zakładu prowadzą badania nad przeobrażeniami polskich mediów po 1989 r. i ich miejscem w Europie oraz nad prawnymi aspektami pracy dziennikarskiej. Realizują także badania z innych dziedzin politologii, w tym z francuskiej myśli politycznej (Leona Bluma), francuskich radykałów, francuskiej partii socjalistycznej, rozwoju francuskiego samorządu.

Zakład Historii Myśli Politycznej

Kieruje nim prof. dr hab. Włodzimierz Bernacki. Pracownicy zakładu zajmują się historią polskiej myśli politycznej, liberalizmem, komunizmem i antykomunizmem; dorobkiem myśli politycznej I Rzeczypospolitej; ewolucją ideową i programową brytyjskiej Partii Pracy, Włoskiej Partii Komunistycznej; koncepcjami polityki mniejszościowej; realizmem politycznym; wolnością wypowiedzi w świetle przepisów prawa w USA; ochroną praw człowieka w Europie.

Zakład Teorii Polityki i Państwa

Kieruje nim prof. dr hab. Barbara Krauz-Mozer. Pracownicy prowadzą badania z zakresu teorii polityki, metodologii politologii i teorii polityki, globalizacji, stanu nauk politycznych w Polsce, społeczeństwa obywatelskiego, polskich partii politycznych; zajmują się także analizą wyborów, analizą problemów społecznych na Litwie, w Obwodzie Kaliningradzkim i na Ukrainie; zagadnieniami związanymi z funkcjonowaniem społeczeństwa obywatelskiego; koncepcją narodu; przywództwem w partiach politycznych.

Cele działalności dydaktycznej

W swej działalności dydaktycznej Instytut Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych realizuje cele sformułowane jeszcze dla Polskiej Szkoły Nauk Politycznych. Oferuje szeroko pojęte wykształcenie humanistyczne z zakresu nauk o polityce, historii i prawa. Przygotowuje do zrozumienia nie tylko działania współczesnego państwa, ale także jego miejsca w stosunkach międzynarodowych i procesach globalizacji. Stara się kształtować nowoczesnego obywatela, odpowiedzialnego za swoje środowisko społeczne i polityczne, gotowego do podejmowania zadań w służbie publicznej, zarówno samorządowej, jak i państwowej. Pracownicy Instytutu nie unikają odpowiedzialności związanej z pełnieniem funkcji państwowych i podejmują zadania jako urzędnicy najwyższych organów państwowych, samorządowcy, posłowie do sejmiku.

Informacja bibliograficzna

Tekst powstał w oparciu o następujące pozycje:

Andrzej Zięba, Szkoła Nauk Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego, <http://www.ptnp.nauka.krakow.pl/historia/>

Słowo od Redakcji, „Politeja”, Pismo Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2004, nr 1, s. 5-9.

Strony internetowe:

Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politycznych UJ, www.wsimp.uj.edu.pl

Instytutu Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych, www.inp.uj.edu.pl

Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych oddział w Krakowie, www.ptnp.nauka.krakow.pl